

формуванню нових вимог до організації роботи з даними. Недостатній рівень точності та якості аналізованої інформації, помилки у геопросторових матеріалах або обмеженість статистичних вибірок можуть призвести до неточних та помилкових результатів. Тому впровадження штучного інтелекту в земельнокадастровій сфері має супроводжуватися системою верифікації даних, регулярним тестуванням самої аналітичної моделі та професійним контролем отриманих результатів.

Таким чином, перспективи використання штучного інтелекту в земельному кадастрі пов'язані передусім із переходом від простого накопичення та обліку кадастрової інформації до її інтелектуального опрацювання. Грамотне поєднання нейромережевих технологій, геоінформаційних систем, дистанційного зондування та геодезично-землевпорядних робіт здатне сформулювати нові механізми ленд-менеджменту та оперативного контролю за станом земельних ресурсів. В Україні такі цифрові інструменти можуть бути використані як з метою модернізації самої кадастрової системи, так і з ціллю інформаційного забезпечення відновлення та подальшого раціонального використання земель.

Література

1. Боровик П. М., Удовенко І. О., Рудий Р. М., Іванчук О. М., Піщана С. В. Геоінформаційні технології в земельнокадастрових роботах та управлінні земельними ресурсами і ринком земель. *Здобутки економіки: перспективи та інновації*. 2025. № 18. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.15503163>.
2. Боровик П. М., Крочак О. І., Коротеєв М. А., Рудий Р. М., Іванчук О. М. Ефективні кадастровий та бухгалтерський облік – важливі передумови земельного ринку, оподаткування та управління земельними ресурсами. *Здобутки економіки: перспективи та інновації*. 2025. № 17. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.15332438>.

СТИМУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ НА ПРИНЦИПАХ ЕКОЛОГІЗАЦІЇ

Бочко О. І., к. е. н., доцент

Львівський національний університет ветеринарної медицини
та біотехнологій імені С.З. Гжицького
м. Львів, Україна

Сучасний розвиток землекористування має базуватися на поєднанні економічної результативності господарської діяльності з вимогами охорони земель, відтворення родючості ґрунтів та збереження природних екосистем. В умовах інтенсивного сільськогосподарського освоєння території України особливої ваги набуває екологізація землекористування, що передбачає

впровадження таких організаційно-правових, економічних і технологічних підходів, які мінімізують негативний вплив господарювання на земельні ресурси.

Екологізація землекористування є процесом переорієнтації земельних відносин і практик використання земель на принципи сталого розвитку, раціональності, екологічної безпеки та відповідальності землевласників і землекористувачів. Її метою є не лише запобігання деградації ґрунтів, а й забезпечення здатності земель виконувати виробничі, природоохоронні, соціальні та просторові функції. Земля є обмеженим і незамінним природним ресурсом, тому її використання повинно здійснюватися з урахуванням природних властивостей, екологічної стійкості та господарської придатності конкретної території [1].

Однією з основних передумов екологізації є зниження рівня деградації земель. Найпоширенішими негативними процесами є водна та вітрова ерозія, виснаження ґрунтів, зменшення вмісту гумусу, ущільнення, забруднення, засолення, підтоплення і порушення структури земельного покриву. Такі явища призводять до втрати продуктивності сільськогосподарських угідь, зростання виробничих витрат і погіршення екологічного стану територій. Саме тому система стимулювання повинна спонукати користувачів земель до реалізації ґрунтозахисних, меліоративних, рекультиваційних та природоохоронних заходів [2].

Важливими економічними інструментами стимулювання екологічно орієнтованого землекористування є диференційоване оподаткування, пільгове кредитування, фінансова підтримка, компенсація витрат і державне співфінансування природоохоронних проєктів. Доцільним є надання податкових пільг або часткової компенсації витрат суб'єктам господарювання, які запроваджують органічне виробництво, точне землеробство, мінімальний або нульовий обробіток ґрунту, науково обґрунтовані сівозміни, контурне землеробство, залуження схилів земель, створення лісосмуг і буферних зон. Такий підхід дає змогу перетворити екологічні вимоги з формального обов'язку на економічно доцільний напрям діяльності.

Перспективним напрямом є запровадження механізму платежів за екосистемні послуги. Землекористувачі, які підтримують полезахисні лісосмуги, охороняють прибережні захисні смуги, відновлюють водно-болотні угіддя, зберігають природні луки або здійснюють консервацію деградованих земель, забезпечують суспільно важливі екологічні функції. Такі функції охоплюють регулювання водного режиму, збереження біорізноманіття, поглинання вуглецю, запобігання ерозії та формування сприятливого мікроклімату. Відповідно, їх підтримка має здійснюватися через цільові програми, місцеві бюджети, екологічні фонди та механізми державно-приватного партнерства [3].

Необхідною складовою стимулювання є територіально диференційований підхід до планування землекористування. Використання земель повинно відповідати їх природним характеристикам: типу ґрунтів, рельєфу, крутості схилів, зволоженню, ризикам ерозії, наявності водних об'єктів та екологічній

цінності території. На землях із високою ймовірністю ерозійних процесів варто обмежувати інтенсивний обробіток і передбачати залуження, лісорозведення, контурне розміщення посівів або консервацію. У межах водоохоронних зон необхідно забезпечувати дотримання встановленого режиму використання земель і мінімізувати застосування засобів хімізації [4].

Цифрові технології значно підвищують ефективність контролю та управління земельними ресурсами. Геоінформаційні системи, супутникові знімки, безпілотні літальні апарати, технології глобальних навігаційних супутникових систем і методи дистанційного зондування Землі дозволяють здійснювати систематичний моніторинг стану земель. На основі просторових даних можливо своєчасно виявляти осередки деградації, зміни земного покриву, порушення меж землекористування, розорювання природних територій, підтоплення та інші негативні процеси. Це забезпечує обґрунтоване прийняття управлінських рішень, адресне застосування стимулів і контроль результативності природоохоронних заходів [5].

Важливою умовою дієвості запропонованих інструментів є поєднання економічного стимулювання з ефективним державним і громадським контролем. Землекористувачі, які дотримуються вимог охорони земель та впроваджують екологічно безпечні технології, мають отримувати реальні фінансові й організаційні переваги. Водночас порушення вимог щодо раціонального використання та охорони земель повинні супроводжуватися належною відповідальністю й відшкодуванням завданої шкоди. Для цього необхідні відкритість земельної інформації, удосконалення моніторингу, розвиток екологічної освіти та дорадництва для територіальних громад і сільськогосподарських виробників.

Отже, стимулювання розвитку землекористування на принципах екологізації має бути комплексним і поєднувати фінансово-економічні, правові, організаційні, просторово-планувальні та цифрові інструменти. Пріоритетними заходами є підтримка ґрунтозахисних технологій, упровадження платежів за екосистемні послуги, диференціація економічних стимулів залежно від екологічного стану земель, застосування геоінформаційного моніторингу та посилення відповідальності за деградацію земель. Їх практична реалізація сприятиме збереженню родючості ґрунтів, відновленню порушених ландшафтів, зниженню екологічних ризиків і формуванню сталого землекористування в Україні.

Література

1. Земельний кодекс України : Закон України від 25 жовт. 2001 р. № 2768-III. Відомості Верховної Ради України. 2002. № 3–4. Ст. 27.
2. Про охорону земель : Закон України від 19 черв. 2003 р. № 962-IV. Відомості Верховної Ради України. 2003. № 39. Ст. 349.

3. Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року : Закон України від 28 лют. 2019 р. № 2697-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2019. № 16. Ст. 70.

4. Про затвердження Порядку розроблення схем планування території району, території територіальної громади та їх складових : постанова Кабінету Міністрів України від 1 верес. 2021 р. № 926. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/926-2021-%D0%BF#Text> (дата звернення: 15.09.2026).

5. Третяк А. М., Третяк В. М., Прядка Т. М. Землеустрій в Україні: упорядкування землеволодінь і землекористувань та організація території сільськогосподарських підприємств : монографія. Херсон : Грінь Д. С., 2016. 200 с.

ДОСЛІДЖЕННЯ СТАНУ РОБІТ ІЗ ЗЕМЛЕУСТРОЮ ЩОДО ЗЕМЕЛЬ ВОДНОГО ФОНДУ НА ЗАГАЛЬНОДЕРЖАВНОМУ ТА РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНЯХ

Бульба І. О., к. с.-г. н., старший викладач
Миколаївський національний аграрний університет,
м. Миколаїв, Україна

Землі водного фонду України формують одну з найважливіших природно-ресурсних категорій, яка забезпечує збереження поверхневих і підземних вод, регулювання водного балансу, розвиток гідроенергетики, меліорації та водогосподарського комплексу. За офіційною статистикою площа земель водного фонду становить близько 2,43 млн га що дорівнює приблизно 4,0% території України [1–6].

До водного фонду входять: річки озера водосховища штучні водойми меліоративні канали водоохоронні зони прибережні захисні смуги гідротехнічні споруди та землі під ними.

Гідрографічна мережа України охоплює понад 63 тис. річок загальною довжиною понад 206 тис. км, із яких лише близько 4% мають довжину понад 100 км. Найбільші річкові системи Дніпра, Дністра, Південного Бугу та Сіверського Дінця формують основу водного потенціалу країни. Україна також має приблизно 1100 водосховищ сумарною площею водного дзеркала понад 400 тис. га та понад 47 тис. ставків, які займають близько 120 тис. га. Понад 80% усіх штучних водойм створено у 1950–1980-х роках у рамках масштабної програми меліорації та гідротехнічного будівництва, що значною мірою зумовлює їх сучасний технічний стан, який у багатьох випадках можна оцінювати як критичний [4–6].

Важливу роль у формуванні водного балансу відіграють меліоративні землі, до складу яких входять системи каналів, колекторно-дренажні мережі, водосховища, насосні станції, магістральні канали та зрошувальні мережі. На початку 1990-х років в Україні функціонувало понад 2,3 млн га зрошуваних